

kan voor ons dus niet anders dan een plaatselijk karakter aannemen. Alle belijdenis van Gods oneindigheid ten spijt, plant zich toch dit onderscheid tusschen zwakke en sterke, lage en hoge, gewone en buitengewone openbaring ook op de woonsteden Gods voort, zoodat we niet in het lage, zwakke en ordinare, maar juist in het sterke, hoge en heilige het Goddelijk *Ja* in het Drieëenig wezen, de Persoonlijkheid Gods, de Vader die in de hemelen is, zichzelf zien aankondigen. God openbaart zijn majesteit en leven evengoed in de kwabbe die aan het strand ligt te verdorren, als in den Seraf die het Halleluja aanheft voor zijn troon. Maar altoos met machtig onderscheid.

Dit onderscheid toonden we in onze eigen persoon aan tusschen het leven dat is in de kleine teen van onze voet en in het weefsel van onze harsen en of in de kamers van ons hart. Zoo nu ook is God Almachtig wel in *alles* en in *allen* met zijn mogendheid, en dus, wijl deze van zijn wezen onafscheidelijk is, ook met zijn wezen tegenwoordig, maar niet gelijkelijk. Aan tweeërlei kan dit hangen, aan graad en antithese. In graad begon die zelfopenbaring nog pas in het Paradijs, om eerst in de Volgende veel later volkomen te worden. En wat de antithese betreft, zóó heeft de zonde, heeft de vloek, heeft het onheilgehele majesteit Gods en in de tlemonenwereld, en in de sfeer der in verdoemenis gestorvenen, en ten derde ook onder ons zondaren op deze aarde, het licht van zijn heilige tegenwoordigheid verdonkerd. Daar zult een verdonkering nu in de wereld der niet-gevallen engelen niet plaats greep, en evenmin in het Vaderhuis door kon werken, is het alleszins verstaanbaar, dat de Schrift ons de presentie Gods afteekent, als alleen in *de hoogste hemelen* met volle klaarheid schitterend.

Dr. A. K.

„Gemeenzaam“.

Dat zij weldadig zijn, rijk worden in goede werken, gaarne mededeelende zijn, en gemeenzaam. — 1 Tim. 6: 18.

Het gewone leven *schijnt*, leed in 't leven *verreijnt*.

Het leed doet dan 't zelfde wat hooggestemde vreugd pleegt te doen. Beiden nemen voor een oogenblik de maatschappelijke afstanden weg, en maken dat men zich één gevoelt.

Zoo is het bij bruijlt, en bij sterfgeval. Zoo is het bij de wieg van het pasgeboren kindeke, en zoo is het bij schipbreuk. En zoo is 't ook nu in de landen waar de oorlog uitbraak. Rijken en armen zag men over de grenzen vluchten. Lieden van hoogen en van lagen stand hebben naast elkander op stroo in de schuren geslapen. Het gemeenschappelijk ongeluk hief den afstand tusschen hoog en laag in de maatschappij op. Men voelt in zulk een oogenblik zelf behoefte om een vriendelijk woord te spreken tot lager geplaatsten of tot vreemden, die men in het gewone leven zijgend voorbijgaat en nauwelijks aanzag. De schudding die geheel het maatschappelijk leven onderging, maakte ook ons immers zelf *gemeenzaam* met o, zooveel waar we ons anders niet mee ophielden. Zoo is het bij brand, zoo is het in dagen van besmettelijke ziekte, zoo is het als een orkaan of aardbeving heel onze woning doet sidderen. In het allethaagsche leven scheiden we ons liefst zoo ver mogelijk van elkander af, maar als de dreigende berg zijn vuur begint te spuwen, loopt men saam de deur uit, de straat op, en gaat bij elkander staan, om *saam* 't onheil aan te schouwen, en te vragen hoe men *saam* de ramp ontkomen kan.

En zoo nu ook zag men het, toen de eerste dag van Augustus zijn schriknaam door ons land deed gaan. Men kon het in de eenzaamheid niet uithouden. Wie alleen was liep uit, wie men tegenkwam sprak men aan. *Samen* zoon men op raad en uitkomst. Er ontstond op eens een vroeger ongekende *gemeenzaamheid* van den meerdere met zijn mindere, van den oude met den jonge, van wie hoog stond met de lager staanden in het maatschappelijk leven. Het was of de gewone grenzen, die anders het leven indeelen, opeens wegvielen. Er trok op eens een band, die anders slap hing. Men voelde, dat men bijeen hoorde, dat er in aller lof iets gemeenschappelijks is. Men voelde *saam* den druk en hief *saam* de armen naar boven om dien druk, zoo 't kon, te beweren. Kortom, de *gemeenzaamheid* tusschen wat hoog en laag stond, die anders zoo vaak opzettelijk gemeden wordt, sprak opeens het onthutste hart weer toe. Men *meed* elkaar niet meer, maar *zocht* de een den ander. Tot op zekere hoogte viel zelfs iets te ontwaren van een algemeene verbroedering.

Vooraf onder de Christenen kan dit niet genoeg gewaardeerd.

De apostel vond toen hij zijn Evangelie in de toenmalige gezinnen en families indroeg, zoo onheilge stemmig in veler hart, en ook onder hen die toen tot bekeering kwamen, werkte dit onheilge nog zoo sterk na.

Zonder verbloeding schreef hij 't naar Creta: niet ik *vermaak*, maar *ik bevel* den rijken in deze tegenwoordige wereld, dat ze niet *hoogmoedig* zijn. Het was de hoogmoed die de scheide en verdeelde, die hoogmoed die op den broeder minachtend neer deed zien, die hoogmoed die het broederlijk samenleven belette. En waarop steunde die hoogmoed? Hijna alleen op meer geld of hooger stand. Hoor 't maar hoe hij verder schrijft, dat ze hun hoop niet op de ongetuigde van den rijkdom moeten stellen. En zijn vermaan luidde, dat ze „hun hoop op God moeten bouwen, weldadig zijn, rijk in goede werken, gaarne mededeelende, en dan tenslotte vooral *gemeenzaam* in den omgang met elkander“.

Zoo eischt het de broederlijke liefde, die dank zij Christus' geest den toon in het leven moet aangeven. Van een lichaam zijn we. Van één heilig geslacht. Onder één Heer en één samenlevende. En daarom deelen in elkanders lief en leed. Alroo uitbanning van alle hooghartigheid, van alle dwaze inbeelding, van alle laag neerzien op wie minder in de wereld is. Helpen waar ge kunt, saam in Jezus 't één gevoelen, en door dien geest geleid, *gemeenzaam* zijn onder elkander.

En daartegen staat nu de geest der wereld lijnrecht over. Die wereld scheidt en verdeelt. Die prikkelt u om laag op uw mindere neer te zien.

Die verleidt u tot zelfverheffing en onderschatting van anderen. Zie 't maar, hoe 't in de wereld tusschen hoogen stand en middenstand, tusschen burgers en armen, tusschen patroons en werklieden, tusschen chefs en bedienden, tusschen wie te bevelen heeft, en wie gehoorzamen moet, tot zelfs tusschen onze vrouwen en haar dienstdieneren o, zoo vaak toegaat.

Kon nu maar gezegd, dat alle Christen-patroons en Christen-vrouwen hierop een uitzondering maakten. Maar, al mag gedankt, dat er in onze kringen *meer* gewenschte verstandhoudingen heerschen, toch zijn ook onder ons de uitzonderingen nog maar al te vele. Nog zoo telkens die zondige hoogmoed en zelfverheffing, en van de hartelijke *gemeenzaamheid* eer het tegendeel.

Zullen we nu, dank zij den ernst der tijden, ook op dit punt, als de afgebeden vrede wederkeert, in duurzame winste roemen mogen?

Men versta die vraag niet verkeerd. Die winste moet niet zijn, dat we in het maatschappelijke leven op een valsche *gelijkelijkheid* aansturen. Die verminning zij overgelaten aan de mannen der Revolutie, die optreden onder de valsche leus van „Gelijkheid, vrijheid en broeder-schap“ en dan van den morgen tot de zon ondergaat, de valbijl van de Guillotine laten kletteren.

De Schrift leert 't ons anders. Geestelijk, d.i. in Christus, geen vrije of geen dienstdiener meer, doch dan ook geen vrouw en geen man meer. Maar in het leven dat ons hier beschoren is, de vrouw aan den man onderdanig, die dienstknecht zijn heer gehoorzamen, de onderdaan zijn Vorst.

Nooit wat eerst in de hemelen verwerkelijk kan worden, reeds hier nagebootst in het aard-sche leven. Onder overspannen secten is dit telkens beproefd, en steeds weer op sociale verwarving uitgevloeden.

Maar heel iets anders is 't, dat we onder eerbiediging van de grenzen die 't van God verordende leven stelt, in verkeer en omgang niet het hooge hart, maar de zachte liefde laten spreken. En dat juist wil Gods Woord, als 't ons den eisch stelt, dat we jegens onze minderen en lagerstaanden ons *gemeenzaam* zullen betoonen.

Gemeenzaam in de vriendelijkheid van ons woord, in de belangstelling in elkanders lot, in het vertrouwen van den omgang, in de waardering van elkanders toenaadering, in de openhartigheid van het verkeer.

De wereldgeest fluisert u in, dat ge u met uw minderen niet *encomiëren* zult, — de geest van Christus bezielt er u toe, om zelfs met den minste en armste in liefde *gemeenzaam* te verkeer.

Moge dan ook onder ons de lange worsteling die heel Europa in spanning houdt, veel hooge muren der afscheiding neerhalen, niet om 't verschil tusschen eedler en willig niet te doen, maar om den broederband over alle zelfverheffing, den geest van Jezus over den geest der wereld te doen zegevieren.

Dr. A. K.

Amsterdam, 6 Nov. 1914.

Onze Onderwijzers.

Nu de mobilisatie tal van onze onderwijzers in krijgsdienst houdt, doet zich een moeilijkheid voor, waarop wel eens de aandacht mag gevestigd worden.

Volgens de acte van aanstelling door den Schoolraad ontworpen en door de meeste Schoolbesturen overgenomen, gaat de salariering op den gewonen voet door, ook wanneer de onderwijzer zijn militieplicht te vervullen heeft. Natuurlijk is deze bepaling door den Schoolraad gemaakt met het oog op den *gewonen* militiedienst, maar is daarbij niet gedacht aan een mobilisatie van alle mannen, die zoo lang zoo aanhouden. Daardoor nu worden onze Schoolbesturen in niet geringe moeilijkheid gebracht. Krachtens contract moeten ze het volle salaris uitbetalen, en tegelijk moeten ze zorgen, dat in de leemte, in het onderwijzend personeel ontstaan, zooveel mogelijk voorzien wordt, waardoor ze voor dubbele kosten worden geplaatst, die niet door het Rijk vergoed worden. Over de juridische en politieke zijde van het vraagstuk hebben we ons hier niet uit te laten, maar wel mag een beroep gedaan worden op de conscientie onzer onderwijzers. Strikt naar recht kunnen ze de volle uitbetaling van het salaris eischen, en er kunnen zich zeker omstandigheden voordoen, waarin de onderwijzers, bijv. wanneer ze gehuwd zijn en voor hun gezin hebben te zorgen, op de uitbetaling van het salaris ook naar billijkheid aanspraak kunnen maken. Maar wanneer een onderwijzer ongetruwd is en tijdens de vervulling van zijn dienstplicht ook niet voor eigen onderhoud te zorgen heeft, spreekt het toch wel vanzelf, dat het misbruik van dat contract zou wezen, wanneer ze de uitbetaling van het volle salaris blijven eischen, ook waar het Schoolbestuur verplicht was in de leemte tijdelijk te voorzien. Hier en daar heeft zich toch, naar we vernemen, een dergelijk geval voorgedaan. Waar waarachtige liefde wordt gevonden voor het Christelijk onderwijs, zal de eerste vraag toch moeten wezen, hoe men de belangen van de Christelijke School dienen kan. En al behoef men natuurlijk niet van heel zijn salaris afstand te doen, een vrijwillige verklaring, dat men in dezen nood met een *dof* van het salaris zich tevreden zou stellen, zoolang het Schoolbestuur verplicht is voor aanvulling der leerkrachten te zorgen, zou onzer Christelijken onderwijzers tot eere wezen.

Dr. H. H. K.

Voor Kootwijks scholen.

In hartelijken dank ontvangen: Van den heer Seijs uit de Unie-collecte te Aardenburg f 1; verzameld door den heer G. Dijkstra te Felling f 16; van den heer J. Nobach uit de Unie-collecte te Blokzijl f 1; postwissel-Abr. v. d. H. Rotterdam f 2; van v. B. B. te D. f 5.

Dr. J. H. HOUTZAGERS, voorzitter.

Leestafel.

1. DE SPIEGEL. WEEKILLUSTRATIE VOOR HET CHRISTELIJK GEZIN. Uitgave van W. Kitchner, Amsterdam, Bloemgracht 133. Telefoon 4449. — 8ste Jaargang.

Reeds 1 October j.l. begon de 9e Jaargang. Met de bedoeling, dat ook de HERAAT zijn ILLUSTRATIE, gelijk vroeger meermalen geschiedde, nog eens zou aanbevelen bij het Christelijk publiek, zond de heer KITCHNER ons 'n keurig gebonden exemplaar van den 8sten Jaargang, die van 4 October 1913—26 September 1914 loopt. Dat onder de vele perstamenen waaruit sympathie voor DE SPIEGEL opklinkt, tot dusver ook die van de HERAAT niet werd vermenen, vindt alleen zijn oorzaak in de omstandigheid, dat deze eerst na vijf weken uitgepraat was over de GEDENKSCHIFTEN van Dr. LAMBERT HUIJST.

Zoo'n toezending van al de 52 afleveringen tegelijk van 'n weekblad vergemakkelijkt zeer zeker het oordeel. Zoo toch krijgt men veel beter dan bij de enkele nrs een kijk op het werk, dat de heer KITCHNER aan 'n periodiek besteedt.

En dit werk is niet alleen veelomvattend maar mag ook, in menig opzicht verdienstelijk heeten.

De opzet van de SPIEGEL is van meet af geweest, het Christelijk publiek in den rustigen zin van dit woord een *beeld* van het leven te geven.

'n Beeld in den eegten zin van het woord. 'n Beeld van het leven door middel van teekens en camera.

DE SPIEGEL is dan ook vóór alles ILLUSTRATIE. Zij beeldt uit het leven in zijn verleden, maar vooral in zijn heden, zoodat, wie in de rustige stilheid van zijn huiskamer de plaatjes en de prentjes van DE SPIEGEL bekijkt, vanzelf weer het leven meeleeft.

Zij beeldt uit het onbewust en bewust natuureleven, het leven van planten en dieren, — maar vooral het zelfbewuste, menscheleke leven en daarin wat menschen, op allerlei gebied, van eenig belang, hebben gewrocht en nog uitvoeren, en dan niet alleen die werken, maar ook de werkers, die menschen zelf.

Het *leven* in beeld te brengen, door teekens en camera.

Toch mocht dit niet anders dan naar keur. Om week-illustratie te zijn voor het christelijk gezin, om op haar wijze bevorderlijk te zijn aan het christelijk leven, mag de SPIEGEL niet brengen onder de oogen van wie er in-kijken, wat door die oogen, — de poorten der ziel — heen, de, ook in christen-zielen, nog altijd wonende zonde zou kunnen opwekken, kunnen prikkelen.

Justi toch in de anti-thesen met de onchristelijke en niet-christelijke illustratie's ten onrecht, heeft de SPIEGEL haar bestaan grond. Dan, ook zoo laat zich het leven, wat de niet- en anti-christelijke menschen er ook van zeggen, in beeld brengen op een wijze, dat dit beeld interesse, dat het belangstelling wekt, is toch 'n kijk op het verchristelijkt leven reeds belangwekkend, deze kijk sluit die, op het, met dat verchristelijkt, zoo innig samenhangende natuurlijke leven niet uit.

Reeds het REGISTER op DE SPIEGEL, waarmee de gebonden 6e jaargang openit, toont, dat de Uitgever in meer dan één zin 'keurig' werk heeft geleverd.

Wat de SPIEGEL van 4 Oct. 1913—26 September, als Illustratie, van week tot week bracht, is in dat register onder een 7-tal rubrieken gebracht.

Die zijn:

a. VAN HET CHRISTELIJK LEVENSTERREIN; b. GESCHIEDENIS EN OUDHEIDRUDE; c. KUNST EN WETENSCHAP; d. LAND- EN VOLKENKUNDE; e. OPENBAAR WERKEN, INDUSTRIE, INSTELLINGEN VAN ALGEMEENEN AARD; f. PORTETTEN MET BUSCHNETT; g. VARIA.

En wanneer men nu den jaargang zelf doorkijkt, wordt die indruk van 'keurig-werk' nog versterkt.

Het is 'keurig' en daarbij ook actueel. Wat dit laatste betreft, trof het mij, dat deze jaargang begint met: NEDERLAND EN ORANJE IN BASTIE DAGEN uit het droef-verleden van vóór honderd jaar, om dan over te gaan naar het huidige-heden onzer Onafhankelijkheids-feesten in 1913. Maar ook trof het mij, dat deze jaargang eindigt met het in beeld brengen van de nu, weerd, 1 Augustus aangebroken 'lange dagen' onder het opschrift: ORANJE EN NEDERLAND IN LIEF EN LEED.

Als ILLUSTRATIE, mag de SPIEGEL, of wezen. Onder de geillustreerde tijdschriften ten onzent, neemt ze, naar ook uit dezen 8sten jaargang blijkt, haar plaats met eere in.

Is zij vóór alles ILLUSTRATIE, het woord dat zij aan het beeld toevoegt, is steeds een klaar en duidelijk woord. En, al is bij een Illustratie de rubriek 'fraite letteren' ook bijkomstig, wat de SPIEGEL in dezen jaargang aan grotere en kleinere novellen bracht is, over het geheel, van dien aard, dat de lezers er zich over zullen verblijden hebben, dat het er bijgekomen is.

Ook in deze rubriek is werk geleverd naar aard en bedoelen van het blad.

Mijn oordeel saamvattend, kan ik niet anders zeggen, dan dat de heer KITCHNER met zijn SPIEGEL aanspraak heeft op de waardering van het Christelijk publiek. Moge die waardering dan ook blijken uit toewijding van het aantal teekenaars nu DE SPIEGEL haar nieuwen, haar 9en jaarloop begint.

2. G. WISSE, predikant te BODEGRAVEN. DE ROEPSTEM VAN DE ROEDE GODS. Tijdschrift naar aanleiding van den Europeeschen Oorlog in 1914. J. H. Bos. — Kampen.

Gaarne vestig ik hier de aandacht op dit uitstekend tijdschrift. Het is een preuk door Dr. Wisse op Zondagavond 9 Aug. uitgesproken naar aanleiding van de droeve oorlogsomstandigheden en later voor den druk gereed gemaakt.

Aan oorlogbeschouwingen ontbreekt het niet den aard der zaak thans niet.

'Daar 't in de midden van dit alles echter een standpunt, waar men niet wankelt, één gezichtspunt, waaruit de dingen beschouwd, men niet in het onzekere behoef te verkeren.

Dit, Dr. Wisse in de INLEIDING tot zijn preuk over: *De stem der Heeren roept tot de stad (want nu naam zij het wezen; hoort de roede en wie ze besteld heeft.*

Sprekend over: DE ROEPSTEM DER ROEDE GODS, ontwikkelt Dr. Wisse dan, dat die roepstem een vierdelig bodschap brengt en wel:

I. Een herinnering aan de weldaden van God aan ons bewezen.

II. Een verwijt vanwege de zonden door ons tegen God bedreven.

III. Een verkondiging van de groote straffen